
Leder

Inkluderende fellesskap

En overordnet intensjon for barnehager og skoler i Skandinavia er at de skal gi et inkluderende tilbud til alle barn og unge uavhengig av deres bakgrunn og forutsetninger. Dette uttrykkes både i lovverk og læreplaner, og det er tydelig formulert som en intensjon. Inkludering kan i denne sammenhengen forstås som en tenkemåte der inkludering er et veiledende prinsipp for det pedagogiske arbeidet. Det langsiktige målet er at alle barn og elever skal gis mulighet til å møte den naturlige variasjonen i menneskelig mangfold.

Dette innebærer at alle barn og unge skal delta aktivt i fellesskap med andre jevnaldrende og voksne i barnehage og skole. Barn og unge skal være språklig og faglig inkludert ved at de skal delta i pedagogiske aktiviteter sammen med andre, og ha et reelt og opplevd læringsutbytte. De skal også være en del av og ha deltakelse i sosiale fellesskap med jevnaldrende. Videre er det vesentlig å påpeke at barn og elever også skal ha en opplevd inkludering forstått som at de selv skal ha opplevelsen av å høre til og bety noe. Dette er utfordrende målsettinger for barnehager og skole, men nødvendige for barna og elevene. Likeverdigheten består her i en grunnleggende forståelse for at noen barn og unge trenger noe ekstra for at inkludering skal realiseres.

Forståelsen og tolkningen av inkluderingsbegrepet kan føres tilbake til to tilnæringsmåter; en lokal, kontekstuell og praksisorientert tilnærming og en intensjonal, global og ideologisk tilnærming. I en praksisorientert tilnærming er det den lokale konteksten som er i søkelyset. Det vil si den pedagogiske aktiviteten og det læringsmiljøet som eksisterer i den enkelte barnehage og den enkelte skole. Det innebærer at spørsmål om inkludering først og fremst omhandler en praktisk pedagogisk tilnærming der interaksjonen mellom barn og unge og omgivelsene er det sentrale. Inklusjon er her praktiske spørsmål knyttet til de erfaringer barn og elever får i barnehage og skole. Forskningsmessig vil inklusjon i en kontekstuell tilnærming primært være empiriske undersøkelser i praksisfeltet i barnehage og skole.

I en intensjonal, global kontekst og mer ideologisk sammenheng rettes oppmerksomheten i inklusjon mot utsatte og undertrykte grupper. I dette perspektivet er FNs menneskerettighetserklæring, FNs barnekonvensjon og Salamanca-erklæringen av sentral betydning for inkluderingsspørsmålet. Dokumentene gjengis ofte i diskusjoner og tekster der inkludering står på agendaen. Det finnes imidlertid en risiko for at innsatsen stanser med ideologiske og retoriske argumenter, og at ideene ikke får konkret gjennomslag i den daglige pedagogiske praksis i barnehager og skoler (Nordahl et al., 2018). Dette fordi det er langt enklere å gi sin tilslutning til en intensjon enn å forsøke å realisere den i praktiske pedagogiske situasjoner.

I dette nummeret av Paideia er det den første lokale og praktiske tilnærming til inkludering som er sentral. Artikkelen knytter på litt ulike måter inkludering direkte til pedagogisk praksis der hensikten er at alle barn og elever skal få realisert sitt potensial for læring i et inkluderende fellesskap. Inkluderingsbegrepet har imidlertid i stor grad blitt sett på som et begrep som hører til det spesialpedagogiske kunnskapsområdet. Ikke minst kan en definisjon der inklusjon forstås som å «inkludere» barn og unge i barnehage og skole, få den konsekvens at den allmenne pedagogikken kan frasi seg et ansvar. En slik ansvarsavgrensning er imidlertid uheldig fordi det får som konsekvens at området plasseres inn blant spørsmål som berører funksjonsnedsettelser og særskilte støttetiltak i det pedagogiske miljøet. Om inkludering skal realiseres, må det omhandle all pedagogisk virksomhet i barnehage og skole. Dette kommer også klart til uttrykk i de ulike artiklene i denne utgaven av Paideia.

I artikkelen «Samarbejde som indsats i udvikling af inkluderende læringsmiljøer» bidrar Janne Hedegaard Hansen med innsikt i hva som kjennetegner inkluderende læringsmiljø. Artikkelen viser at utfordringene i forholdet mellom inklusjon og eksklusjon i stor grad handler om forholdet mellom individet og fellesskapet. Dermed blir samarbeid og kobling mellom det allmennpedagogiske og det spesialpedagogiske i en proaktiv praksis nødvendig. En mer tradisjonell reaktiv praksis med søkelyset på individet vil lett ha ekskluderende konsekvenser. Om vi skal lykkes med utvikling av inkluderende læringsmiljø, er det ifølge Hedegaard Hansen nødvendig at vi både utvikler og anvender den aktuelle beste kunnskapen om dette.

I artikkelen «Inkludering – ett verktyg för skolan?» drøfter Gunilla Lindqvist inkluderingsbegrepet ut fra intervjuer av rektorer og spesialpedagogers erfaringer. Her både dekonstrueres og rekonstrueres inkluderingsbegrepet, og det knyttes til tre tema; inkludering som en diffus visjon, inkludering som et begrep som trenger konkretisering og inkludering som en måte å utøve innflytelse i praksis. Dette kan knyttes til diskusjonen om inkludering som en global og ideologisk tilnærming eller inkludering som en praktisk og kontekstuell tilnærming, der det er det siste som ledere og lærere etterspør.

Sigrd Ramsdal beskriver og drøfter i artikkelen «Og alle vil se, at da er du bare nederst» hvordan ungdommer i videregående opplæring ikke nødvendigvis opplever sitt skolemiljø som inkluderende. Med utgangspunkt i intervjuer beskrives hvordan det er en kontinuerlig risiko for at ungdom kan miste sosial status og bli ekskludert fra fellesskapet om de bryter de sosiale normene. Det foregår en kompleks og til dels skjult gruppedynamikk, som det er viktig at skoleledere og lærere forstår dersom mer inkluderende fellesskap mellom ungdom skal utvikles i skolen.

Marita Cronqvist og Ellinor Skaremyr retter i artikkelen «Etisk ledarskap i övergången mellan förskola och skola – förskoleklassen som inkluderande gränsöverskridare» søkelyset på overgangen mellom barnehagen og skolen, og de muligheter som ligger der for både inklusjon og eksklusjon. Det vektlegges i artikkelen at etisk ledarskap i starten av skolegangen kan bidra til at barn inkluderes og får nødvendige positive læringserfaringer. Det didaktiske verktøyet Didetik beskrives kort som en mulighet for å realisere inklusjon.

I kommentaren om inkludering som en del av kompetanseløftet i Norge viser Lars Myhr hvordan fellesskapet er et grunnleggende element i inklusjon. Myhr viser hvordan det vi har felles må være utgangspunktet for å analysere forholdet mellom individets behov og fellesskapets rammer. Denne analysen må være helt konkret, og danne grunnlag for kompetanseutvikling i den enkelte skole og barnehage.

God lesning.

Ole Hansen, Marita Cronqvist, Anita Eriksson, Thomas Nordahl, Charlotte Ringsmose og Anne-Karin Sunnevåg

Litteratur

- Nordahl, T. et al. (2018). *Inkluderende fellesskap for barn og unge*. Ekspertgruppen for barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging. Bergen: Fagbokforlaget.
-